

Л. Т. Швидун

старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти
Комунального закладу вищої освіти
«Дніпровська академія неперервної освіти»
Дніпропетровської обласної ради»

К. К. Шахова

старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти
Комунального закладу вищої освіти
«Дніпровська академія неперервної освіти»
Дніпропетровської обласної ради»

Л. В. Писарева

старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти
Комунального закладу вищої освіти
«Дніпровська академія неперервної освіти»
Дніпропетровської обласної ради»

НЕПЕРЕРВНА ОСВІТА ЯК ЧИННИК ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГА

У статті констатовано, що наше сьогодення характеризується змінами, які відбуваються в різних сферах життя людини, умовах її праці, методах отримання інформації, засобах спілкування тощо, формують необхідність переорієнтації філософії життєдіяльності особистості: піднесення цінності освіти, її неперервності, оновлення освітньої парадигми з орієнтацією на якість надання освітніх послуг. Результатом динамічного поступу суспільства стає розвиток технологій, виникає запит на систематичне та неперервне підвищення кваліфікації, якісне фахове формування спеціаліста та його вдосконалення впродовж усього професійного життя.

Увагу сфокусовано на актуальності феномену неперервної освіти та післядипломної педагогічної освіти, зокрема, яка зумовлюється, по-перше, динамічними трансформаційними процесами, що спричиняють швидке оновлення технологій, по-друге, входженням української системи освіти до європейського освітнього простору, по-третє, реформуванням національної системи освіти.

Вагоме місце відведено питанням компетентнісного підходу. Констатовано, що професійну компетентність та професійний розвиток педагога варто розглядати в системі неперервної педагогічної освіти. Адже, сучасному суспільству потрібен педагог, який потребує неперервної освіти й постійного вдосконалення особистісних і професійних якостей.

На думку авторів, післядипломна освіта в сучасних умовах може розглядатися як важлива складова неперервної професійної педагогічної освіти лише за умови її мобільності, відкритості, неупередженості, гнучкості, національної спрямованості, здатності швидко оновлюватися, трансформуватися, впроваджувати швидко новітні методики, адекватно реагувати на зміни та виклики сьогодення.

Автори зазначають, що широке вікно можливостей для післядипломної освіти може відкрити дистанційна форма навчання та викладання як сучасна інноваційна технологія, що використовує найновіші досягнення цифрових технологій. Використання таких створює нові, більш гнучкі можливості для професійного розвитку освітян та неперервності їх освіти. З іншої сторони, післядипломна педагогічна освіта сформувала значний власний кадровий потенціал, оскільки фахівець цієї освітньої ланки має бути науковцем-теоретиком, педагогом-практиком, методистом-професіоналом, фасилітатором, модератором, супервайзером, тьютором, коучем, здатним до реалізації відповідальних завдань, поставлених перед ним суспільством.

Ключові слова: *освіта, неперервна освіта, післядипломна педагогічна освіта, зміни, компетентнісний підхід, професійний розвиток педагога, Нова українська школа, реформування.*

Постановка проблеми. Сучасний світ стрімко трансформується. Зміни відбуваються в різних сферах життя людини, умовах її праці, методах отримання інформації, засобах спілкування тощо, формують необхідність переорієнтації філосо-

фії життєдіяльності особистості: піднесення цінності освіти, її неперервності, оновлення освітньої парадигми з орієнтацією на якість надання освітніх послуг. Результатом поступу суспільства стає розвиток освітніх технологій, виникає запит

на підвищення кваліфікації, якісне фахове формування спеціаліста впродовж його професійного життя. «... головною метою будь-якої освіти є саме людина в її розвитку впродовж всього життя, а результатом освіти є внутрішній стан людини на рівні потреби пізнавати нове, здобувати знання, формувати духовні та матеріальні цінності» [7, с. 17]. У таких умовах освіта стає найбільш затребуваною та відповідальною, виникає завдання розвитку неперервної освіти, освіти від народження дитини й до останнього подиху людини. Цілком слушно, що гаслом педагогів стала фраза «навчатися протягом життя», адже неперервне навчання для вчителя – це важливий чинник розвитку його професійної компетентності, конкурентноспроможності на ринку освітніх послуг тощо. Для суспільства розвиток неперервної освіти є чинником його економічного поступу, соціального благополуччя, культурної злагоди, прогресу країни, що дає нам підстави розглядати неперервну освіту як освіту майбутнього.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Існуюча джерельна база з питань формування неперервної освіти представлена різноманітними дослідженнями, прописана в ряді нормативних документів. Наукові підходи до формування та розвитку неперервної освіти досліджували А. Алексюк, В. Андрущенко, М. Войцехівський, П. Воловик, І. Зязюн, К. Левківський, Н. Ничкало, В. Огнев'юк, С. Титаренко та інші. Наприклад, дослідник І. Зязюн зазначав, що «окрім знань і умінь педагогові необхідні певні особистісні якості, адже сам педагог є інструментом впливу на дитину. Цей інструмент – його душа – має бути чутливим до іншої людини, гуманним у своїх помислах» [10].

Серед зарубіжних дослідників варто відзначити Ф. Джессапа, Д. Кідда, Х. Фрезе, Ч. Хюммеля та інших.

Питання щодо формування та розвитку професійної компетентності педагогів та, зокрема, вчителів початкових класів, проблеми модернізації неперервної педагогічної освіти в рамках упровадження Нової української школи досліджували В. Берека, Н. Бібік, А. Галас, О. Гулай, М. Жалдак, О. Заблоцька, Л. Зиков, І. Зимня, Л. Карамушка, О. Овчарук, О. Пометун, О. Слюсаренко, В. Хутмакер, А. Хуторський, Ю. Шапран та інші науковці.

Однак, незважаючи на численні наукові розвідки, сучасна національна освіта потребує додаткових досліджень у цій площині.

Мета статті. Актуальність теми зумовлюється, по-перше, динамічними трансформаційними процесами, що спричиняють швидке оновлення технологій, по-друге, входженням української системи освіти до європейського освітнього простору, по-третє, реформуванням національної системи

освіти. У «Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року формування ключових компетентностей є одним із головних завдань. Мова йде не лише про здобувачів освіти, а й про становлення та розвиток професійної компетентності педагогів. Тому метою статті є спроба визначення ролі неперервної педагогічної освіти для професійного розвитку педагога в сучасних динамічних умовах.

Виклад основного матеріалу. У сучасному світі знання та компетенції, набуті людиною, швидко «старіють», тобто вони не є ціннісними впродовж усього життя індивіда. Ці тенденції призвели до зміни розуміння ролі та значення освіти, необхідності оновлення концепції з «освіта на все життя» до «освіта впродовж життя», актуальності та затребуваності феномену неперервної освіти. Можемо констатувати, що «концепція навчання упродовж усього життя у країнах Центральної Європи сформувалася під впливом факторів зовнішнього середовища на базі накопиченого досвіду розвитку систем освіти і є прикладом діалектичного переходу до якісно нового етапу розвитку систем освіти – неперервної освіти» [2, с. 4–5; 6]. Освітня система Франції передбачає поєднання формальної і неформальної освіти, «запроваджені системи реєстрації компетентностей, мета яких полягає у сприянні роботодавцям і працівникам з ідентифікації в оцінюванні професійних компетентностей, а також сприянні професійного зростання особистості» [9, с. 11], у японській системі освіти неперервне навчання стає обов'язковим. Отже, передові розвинені країни світу розуміють усю важливість неперервної освіти людини в мінливому світі цифрових технологій та суспільства знань, пов'язують її із політичним, економічним та суспільним життям будь-якої країни.

Розглянемо основні аспекти феномену «неперервна освіта». Варто зауважити, що поряд із поняттям «неперервна освіта» науковці послуговуються термінами «освіта для дорослих», «продовжена освіта», «навчання протягом життя», «безперервна освіта», «подальша освіта» тощо. Термін «неперервна освіта» вперше зустрічається в матеріалах конференції ЮНЕСКО 1968 року в книзі «Учитися бути». Енциклопедія освіти неперервну професійну освіту визначає як «постійний творчий розвиток і вдосконалення кожної людини протягом усього життя шляхом взаємодії між знаннями, що здобуті на початкових етапах освіти, і знаннями, здобутими на подальших етапах, а також взаємодія між теоретичними та практичними знаннями, що підтверджуються компетентністю в подальшому їх практичному використанні. Вона охоплює базову професійну і подальшу освіту, передбачає послідовне

поєднання навчальної і професійної діяльності в освітніх закладах, професійне самовдосконалення на різних життєвих етапах» [4]. За структурою національну неперервну освіту умовно можна поділити на дві взаємопов'язані складові: формальну (дошкільне виховання, загальна середня освіта, професійна та/або вища школа, післядипломна професійна освіта) та неформальну освіту. «... основними компонентами неперервної освіти визначають: 1) навчання грамотності в широкому сенсі (у т. ч. комп'ютерній, функціональній, соціальній); 2) професійне навчання, що включає професійну підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації; 3) загальнокультурну додаткову освіту, не пов'язану із трудовою діяльністю» [3].

Ми розглядаємо неперервну педагогічну освіту як складову системи неперервної професійної освіти. Нам імпонує трактування неперервної педагогічної освіти сформоване дослідницею С. Титаренко «... спрямованість педагогів до освіти протягом усього життя, їх готовність до продовження навчання в будь якій запропонованій формі, у тому числі і дистанційній, до самоосвіти, саморозвитку та самовдосконалення. Формування інтересу до професії під час навчання у закладах вищої освіти, до самореалізації в житті та професійній діяльності, до кар'єрного росту, є передумовою розвитку умінь і навичок до самоосвіти» [11, с. 78]. Зрозуміло, що ключовою фігурою в системі післядипломної педагогічної освіти є педагог. Щоб відповідати запитам часу, він повинен мати сформовані компетенції: професійну, педагогічну, інформаційну, комунікативну, психологічну, соціальну, загальну компетентність та професійно-трудова. Адже Нова українська школа, сучасна освітня концепція характеризуються впровадженням компетентнісного підходу.

Професійна компетентність вчителя, на наш погляд, має включати знання, досвід, компетенції та його власні риси. Вчитель «... має бути носієм соціального досвіду і національних традицій, власним прикладом життя, поведінки і спілкування, утверджувати найвищі та найблагородніші людські ідеали. Вчитель має бути виразником народних, національних інтересів, провідником національної ідеї» [1, с. 494]. Ми розуміємо, що становлення та вдосконалення педагогічної майстерності, професійної компетентності, професійний розвиток – процес неперервний, багатовекторний, який залежить, насамперед, від активності самої людини. Однак така активність потребує певної системи, організованості, має здійснюватися комплексно та може поєднувати як формальну, так і неформальну освіту.

Розглянемо деякі аспекти процесу вдосконалення та розвитку професійної компетентності педагога в системі післядипломної педагогіч-

ної освіти, яку ми розуміємо як відкрите, розвивальне освітнє середовище, що має цілі, програму розвитку, критерії, показники та індикатори оцінювання ефективності. У Законі України «Про вищу освіту» післядипломна освіта трактується як «спеціалізоване вдосконалення освіти та професійної підготовки особи шляхом поглиблення, розширення та оновлення її професійних знань, умінь та навичок або отримання іншої професії, спеціальності на основі здобутого раніше освітнього рівня та практичного досвіду» [5]. Стаття 59 Закону України «Про освіту» для професійного розвитку педагогічних і науково-педагогічних працівників «передбачає постійну самоосвіту, участь у програмах підвищення кваліфікації та будь-які інші види і форми професійного зростання. Заклади освіти, в яких працюють педагогічні та науково-педагогічні працівники, сприяють їхньому професійному розвитку та підвищенню кваліфікації» [6].

Післядипломна освіта в сучасних умовах може розглядатися як важлива складова неперервної професійної педагогічної освіти лише за умови її мобільності, відкритості, неупередженості, гнучкості, національної спрямованості, здатності швидко оновлюватися, трансформуватися, впроваджувати новітні методики, адекватно реагувати на зміни та виклики сьогодення, «... вона має бути сконцентрована на впровадженні сучасних технологій для професійного вдосконалення педагогів, підвищення їх педагогічної майстерності згідно з вимогами, що ставляться до освіти XXI століття, характеризуватися випереджувальним спрямуванням підвищення кваліфікації, з врахуванням необхідності модернізації та оновлення навчальних планів, програм, методів, форм навчання, використанням цифрових технологій та інших ресурсів тощо» [8, с. 30].

Широке вікно можливостей для післядипломної освіти може відкрити дистанційна форма навчання та викладання як сучасна інноваційна технологія, що використовує найновіші досягнення цифрових технологій. Використання технологій дистанційного навчання створює нові, більш гнучкі можливості для професійного розвитку освітян та неперервності їх освіти. З іншої сторони, післядипломна педагогічна освіта сформувала значний власний кадровий потенціал, оскільки фахівець цієї освітньої ланки має бути науковцем-теоретиком, педагогом-практиком, методистом-професіоналом, фасилітатором, модератором, супервайзером, тьютором, коучем, здатним до реалізації відповідальних завдань, поставлених перед ним суспільством.

Вдосконалення професійної діяльності педагогів, їх особистісний розвиток в умовах нестабільності, динамічного суспільного поступу, формування педагогічних працівників нової яко-

сті – основна місія післядипломної педагогічної освіти.

Висновки і пропозиції. Таким чином, здійснивши спробу визначення ролі неперервної освіти для професійного розвитку, вдосконалення професійної компетентності педагога, ми дійшли певних висновків. По-перше, динамічний поступ суспільства зумовив зміну освітньої формули з «освіта на все життя» на формулу «освіта впродовж життя», яка ключовим завданням ставить постійний розвиток, саморозвиток, удосконалення, самовдосконалення людини. По-друге, особливостями неперервної освіти та її складовою післядипломної педагогічної освіти є мобільність, відкритість, неупередженість, гнучкість, національна спрямованість, здатність швидко оновлюватися, трансформуватися, впроваджувати новітні методики та технології, адекватно реагувати на сучасні зміни та виклики. По-третє, професійний розвиток педагога варто розглядати через призму неперервної педагогічної освіти, зокрема, післядипломної педагогічної освіти. Адже, вдосконалення професійної діяльності педагогів, їх особистісний розвиток в умовах нестабільності, динамічного суспільного поступу, формування педагогічних працівників нової якості – основна місія післядипломної педагогічної освіти.

Подальші розвідки в даному питанні будуть спрямовані на дослідження потенціалу системи післядипломної педагогічної освіти та вивчення її можливостей у рамках входження національної освітньої системи до європейського освітнього простору.

Список використаної літератури:

1. Андрущенко В. П. Світанок Європи: Проблема формування нового учителя для об'єднаної Європи ХХІ століття. Київ: Знання України, 2012. 1099 с.
2. Десятов Т. Вплив глобалізації та інтернаціоналізації світового господарства на розвиток неперервної освіти. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2005. № 3. С. 4–7.
3. Дистанційна форма здобуття вищої освіти: аналіз думки студентів щодо якості, переваг і недоліків / М. О. Пічкур, Г. І. Сотська, А. М. Демченко та ін. // *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2020. №5. С. 276–295.
4. Задорожна Н. Т., Кузнецова Т. В. Медіа-освіта. *Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України / Гол. ред. В. Г. Кремень*. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
5. Закон України «Про вищу освіту»: від 05.02.2021р. № 1216-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 26.05.2023).
6. Закон України «Про вищу освіту»: від 05.02.2021р. № 1216-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 26.05.2023).
7. Зязюн І. А. Неперервна освіта як основа соціального поступу. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика: збірник наукових праць*: у 2 ч. Київ, 2001. Ч. 1. С. 15–23.
8. Кульбач Л., Швидун Л., Шахова К. Сучасні підходи до розвитку професійної компетентності педагога НУШ. *Інноваційна педагогіка*. Вип. 56. Т. 1. 2023. С. 28–31.
9. Лук'янова Л. Б. Законодавче забезпечення освіти дорослих: зарубіжний досвід. ГС «Українська асоціація освіти дорослих». Київ: ТОВ «ДКС-Центр». 2017. 147 с.
10. Педагогічна майстерність / І. А. Зязюн, Л. В. Карамушка, І. Ф. Кривонос та ін. Київ: Вища шк., 1997. 349 с.
11. Титаренко С. Неперервна освіта як чинник формування професійної готовності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. *Неперервна педагогічна освіта в Україні: стан, проблеми, перспективи*: матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., м. Умань, 29 квіт. 2021 р.; Умань, 2021. С. 76–80.

Shvydun L., Shakhova K., Pisareva L. Continuous education as a factor of teacher professional development

The article states that our present is characterized by changes in various spheres of human life, working conditions, methods of obtaining information, means of communication, etc., which create the need to reorient the philosophy of human life: to increase the value of education, its continuity, and to update the educational paradigm with a focus on the quality of educational services. The dynamic progress of society results in the development of technology, and there is a demand for systematic and continuous professional development, high-quality professional formation of a specialist and its improvement throughout his or her professional life.

Attention is focused on the relevance of the phenomenon of continuing education and postgraduate teacher education, in particular, which is determined, firstly, by dynamic transformation processes that lead to rapid technological upgrades, secondly, by the entry of the Ukrainian education system into the European educational space, and thirdly, by the reform of the national education system.

An important place is given to the issues of competence-based approach. It is stated that the professional competence and professional development of a teacher should be considered in the system of continuous teacher education. After all, modern society needs a teacher who needs continuous education and continuous improvement of personal and professional qualities.

According to the authors, postgraduate education in modern conditions can be considered as an important component of continuous professional teacher education only if it is mobile, open, impartial, flexible, nationally oriented, able to be quickly updated, transformed, introduce the latest methods, and respond adequately to the changes and challenges of today.

The authors note that a wide window of opportunities for postgraduate education can be opened by distance learning and teaching as a modern innovative technology that uses the latest advances in digital technologies. The use of such technologies creates new, more flexible opportunities for the professional development of teachers and the continuity of their education. On the other hand, postgraduate pedagogical education has formed a significant human resource potential of its own, since a specialist of this educational level must be a theoretical scientist, practicing teacher, professional methodologist, facilitator, moderator, supervisor, tutor, coach, capable of implementing the responsible tasks assigned to him/her by society.

Key words: *education, continuing education, post-graduate teacher education, changes, competence approach, teacher training, New Ukrainian School, reformation.*